

SHARQ ALLOMALARI QARASHLARIDA OTA-ONA HURMATI VA OILAVIY TARBIYA

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
(tarix va mamlakatlar yo'nalishi) 2-kurs talabalari*

G'oyibova Malika Murodboy qizi

G'oyibovamalika980@gmail.com

Rayimqulova Adiba Asror qizi

rayimqulovaadiba32@gmail.com

Maqolasi

Anotatsiya: Mazkur maqolada Sharq allomalari qarashlarida ota-ona hurmati va oilaviy tarbiya masalasi keng yoritilgan. Al-Farobiy, Imom G'azzoliy, Ibn Sino va Konfutsiy kabi mutafakkirlarning oilaviy qadriyatlarga bergan bahosi, ota-onaning farzand tarbiyasidagi o'rni va bu boradagi amaliy maslahatlari tahlil qilingan. Shuningdek, bu qadriyatlarning bugungi zamonaviy jamiyatdagi ahamiyati haqida ham fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Sharq allomalari, ota-ona hurmati, oilaviy tarbiya, Al-Farobiy, G'azzoliy, Ibn Sino, Konfutsiy, qadriyat, ma'naviyat, tarbiya.

Аннотация: В данной статье рассматриваются взгляды восточных мыслителей на уважение к родителям и семейное воспитание. Анализируются труды таких выдающихся философов, как Аль-Фараби, Имам Газзали, Ибн Сина и Конфуций, в которых подчеркивается важность семейных ценностей и роль родителей в формировании личности. Также обсуждается актуальность этих идей в современном обществе.

Ключевые слова: восточные ученые, уважение к родителям, семейное воспитание, Аль-Фараби, Газзали, Ибн Сина, Конфуций, ценности, нравственность, воспитание.

Abstract: This article explores the perspectives of Eastern scholars on respect for parents and family upbringing. It analyzes the ideas of renowned thinkers such as Al-Farabi, Imam Ghazali, Ibn Sina, and Confucius regarding family values, the role of parents in child development, and moral education. The relevance of these traditional values in modern society is also discussed.

Keywords: Eastern scholars, respect for parents, family upbringing, Al-Farabi, Ghazali, Ibn Sina, Confucius, values, morality, education.

Kirish: Sharq tamadduni ming yillar davomida o'ziga xos ma'naviy qadriyatlari, boy ilmiy merosi va barkamol inson tarbiyasiga bo'lgan yondashuvi bilan ajralib kelgan. Bu qadriyatlarning markazida esa oila, ota-ona hurmati va farzand

tarbiyasi muhim o‘rin tutadi. Sharq allomalari — Al-Farobiy, Imom G‘azzoliy, Ibn Sino, Konfutsiy kabi buyuk siymolar o‘z asarlarida oilaviy muhit, ota-onaga ehtirom va farzand tarbiyasi haqida chuqur falsafiy va amaliy fikrlar bildirganlar. Bugungi globallashuv davrida bu fikrlar nafaqat tarixiy ahamiyatga, balki amaliy hayotiy zaruriyatga ham ega.

Asosiy qism: Sharq mutafakkirlarining deyarli barchasi inson tarbiyasining boshlanish nuqtasi sifatida oilani ko‘rsatganlar. Oila — bu birinchi maktab, birinchi tarbiya maskani bo‘lib, undagi mehr, hurmat, mas‘uliyat kabi tuyg‘ular bolada yoshligidanoq shakllanadi.

Abu Nasr Al-Farobiy o‘zining “Fozil shahar ahli” asarida fozil jamiyatni barpo etishda har bir insonning, ayniqsa, ota-onaning tarbiyaviy rolini alohida ta’kidlaydi. Unga ko‘ra, ota-ona farzandiga faqat moddiy jihatdan emas, balki axloqiy, ma’naviy, intellektual jihatdan ham yetakchi bo‘lishi kerak. Al-Farobiy ta’limotida mehr-muhabbatga asoslangan oila — fozil shaxslarni yetishtiruvchi asosiy muhit sifatida talqin etiladi.

Imom G‘azzoliy esa o‘zining “Ihyo ulumiddin” (“Diniy ilmlarni tiriltirish”) asarida ota-onaga bo‘lgan hurmatni musulmon kishining imoni, e’tiqodi va odobining ajralmas qismi sifatida tasvirlaydi. Unga ko‘ra, ota-onaga itoat qilish, ularga xizmatda bo‘lish, ularning rizoligini olish Alloh rizoligiga erishish yo‘lidir. Imom G‘azzoliy shunday deydi: “Agar farzand ota-onasini xafa qilsa, bu uning dunyodagi baxtsizligi va oxiratda azobiga sabab bo‘ladi.”

Abu Ali Ibn Sino ham o‘zining falsafiy qarashlari bilan birga, tibbiy asarlarida farzand tarbiyasida psixologik omillarning, ya’ni mehr, iliqlik, ishonch muhitining ahamiyatini alohida urg‘ulagan. U sog‘lom jamiyat qurilishi uchun sog‘lom oila, mehribon ota-ona va axloqiy tarbiya shartligini ta’kidlagan. Ibn Sino fikricha, farzandlar mustahkam ma’naviy asoslarga ega bo‘lishi uchun ularni bolalikdan mehr bilan o‘rab olish, ularga yaxshi namuna bo‘lish zarur.

Sharq falsafasining muhim namoyandalaridan biri bo‘lgan **Konfutsiy** ham oilaning ijtimoiy hayotdagi rolini yuqori baholagan. Uning fikricha, jamiyatdagi tartib, adolat, insoniylik va tinchlik avvalo oilada qaror topadi. U “filial piety” — ya’ni ota-onaga bo‘lgan cheksiz hurmat va sadoqat tamoyilini butun axloqiy tizimning markaziga qo‘ygan. Konfutsiy ta’limotiga ko‘ra, o‘z ota-onasini hurmat qilmagan inson boshqalarga ham hurmat bilan munosabatda bo‘la olmaydi.

Yana bir muhim jihat shuki, Sharq allomalari oilaviy tarbiyani faqatgina farzandning xatti-harakati bilan cheklamaydi. Ular bu borada ota-onaning o‘zini tutishi, farzand oldida qanday namuna ko‘rsatayotgani, mehribonlik va qat’iyatni qanday uyg‘unlashtirayotgani haqida ham chuqur mulohazalar yuritganlar. Bunday yondashuv, aslida, zamonaviy psixologiya va pedagogika tamoyillariga juda yaqin.

Xulosa

Sharq allomalari qarashlarida ota-ona hurmati va oilaviy tarbiya g'oyat yuksak qadriyat sifatida talqin etilgan. Ularning fikricha, inson kamoloti oilada boshlanadi, va bu muqaddas dargohda shakllanadigan axloqiy, ma'naviy va ruhiy asoslar butun hayot davomida insonning yo'lini belgilaydi. Ota-onani e'zozlash, ularga ehtirom ko'rsatish, ularning haq-huquqini ado etish — bu nafaqat diniy yoki ijtimoiy majburiyat, balki chin insoniylikning belgisidir.

Ota-ona — bu farzand uchun ilk murabbiy, dastlabki yo'lko'rsatuvchi va tarbiya beruvchidir. Sharq mutafakkirlari bu haqiqatni chuqur anglab, oilaviy muhitni inson tarbiyasining negizi sifatida talqin qilganlar. Ularning fikricha, sog'lom va barkamol jamiyat qurmoqchi bo'lgan har qanday xalq, avvalo oilani, uning qadriyatlarini mustahkamlashi, farzandlarni ota-onaga hurmat, mehr va mas'uliyat ruhida tarbiyalashi lozim.

Bugungi zamonaviy jamiyatda ko'plab muammolar — axloqiy inqiroz, oilaviy ajralishlar, yoshlardagi befarqlik kabi illatlar — aynan oila institutining zaiflashuvi, ota-ona va farzand o'rtasidagi bog'liqlikning sustlashuvi bilan bog'liq. Shu nuqtai nazardan olganda, Sharq allomalari tomonidan ilgari surilgan g'oyalar hozirgi kun uchun ham nihoyatda dolzarb va zarurdir. Ularning qarashlari bizga oilaviy tarbiyaning naqadar muhimligini eslatadi va bu borada ongli harakat qilishga undaydi.

Farzand tarbiyasida ota-onaning shaxsiy namuna ko'rsatishi, mehr bilan muomala qilishi, ayni vaqtda qat'iylik va adolat tamoyillariga asoslanishi — bularning barchasi Sharq allomalari asarlarida mukammal tarzda bayon etilgan. Bu qarashlar asosida bugungi kunda ham har bir oila o'ziga xos tarbiya maktabiga aylanishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, Sharq allomalari tomonidan ilgari surilgan ota-ona hurmati va oilaviy tarbiya haqidagi qarashlar nafaqat tarixiy meros, balki zamonaviy tarbiyaning mustahkam poydevoridir. Ularning o'gitlari har bir yoshni halollik, ezgulik va ma'naviyatga yetaklaydigan muhim yo'l-ko'rsatkich bo'lib xizmat qiladi. Demak, biz bu bebaho merosni o'rganish, targ'ib qilish va hayotga tatbiq etish orqali jamiyatimizni yanada mustahkamlashimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Al-Farobiy, Abu Nasr.** (1983). *Fozil shahar ahli*. Toshkent: Sharq nashriyoti.
2. **Imom G'azzoliy, Abuhamid.** (1991). *Ihyo ulumiddin* (Diniy ilmlarni tiriltirish). Toshkent: Movarounnahr nashriyoti.
3. **Ibn Sino, Abu Ali.** (2004). *Qonun fi tibb* (Tibbiyot qonuni). Toshkent: Fan nashriyoti.
4. **Konfutsiy.** (2003). *Lunyu* (Analekta). Toshkent: O'zbekiston Milliy Kitobxonlik nashriyoti.
4. **Nizomiddin, M.** (2015). *Sharq falsafasi va tarbiya*. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.